

2.1 Vridsløsemagle

Hvor Snubbekorsvej krydser Ole Rømers Vej, drejer vi til højre og overvejer et kort øjeblik at besøge *Kroppedal Museum*. Vi beslutter os dog for at vente til senere, fordi vi foran os har den smukke landsby Vridsløsemagle.

Allerede ved indgangen til landsbyen bliver vi klar over, at stedet har været beboet i oldtiden, da vi til venstre ser en gammel høj, *Ole Rømers Høj (Kongehøjen)*. Inde i landsbyen registrerer vi, at der ikke er nogen gårde tilbage inde i selve landsbyen. Derimod ligger der flere smukke huse ved det gamle fællesareal ”forten”. Mens vi nyder synet af de gamle huse, tænker vi, at landsbyen med rette er blevet erklæret historisk bevaringsværdig²⁴².

Navnet kommer af: ”*Writh*”, der betyder en bøjning i terrænet, ”*løse*”, der betyder en græsgang, og ”*magle*”, der betyder stor²⁴³. Vridsløsemagle betyder således ”*græsgangen ved bøjningen i terrænet*”.

Vridsløsemagle har fået navn efter sin beliggenhed nær Store Vejleå. Den græsgang, navnet hentyder til, er det grønne område omkring Store Vejleå, som afgrænser landsbyen mod øst. Beliggenheden nær Store Vejleå har også betydet, at området er et af de første steder, der bliver beboet.

Går vi 10.000 år tilbage i tiden, vil vi se de første beboere i Vridsløsemagle. Det er en flok jægere, der om sommeren slår sig ned nord for Vridsløsemagle ved *Porsemose*, og syd for landsbyen ved *Store Vejleå*²⁴⁴.

I de følgende tusinde år bliver området affolket. Det er den mørke urskovs fremvækst, der her som andre steder kvæler underskoven og dermed fortrænger dyr og jægere. Rejser vi op gennem tiden, ser vi, at området for 5.500 år siden atter er blevet befolket. Det er de første bønder, som er begyndt at rydde urskoven og bosætte sig sydøst for Vridsløsemagle. Stedet er også ideelt, idet Vridsløsemagles beliggenhed, der hvor israndslinjen før lå, dels betyder nogle gode vådområder til kvæghold (*Porsemose og vadestykket mellem Store Vejleå og Nybølle Å*), dels en frugtbar morænejord. Hertil kommer, at *Klovtofteåsen*, som er dannet under isens afsmeltning, med sin let sandede jord er ideel for stenalderbonden. Mod syd ses en boplads og bag den en storstensdysse²⁴⁵ (*stendysen er væk i dag*). Ved Dyssekilden standser vi og overværer, at bønderne her ofrer til guderne ved at kaste flintesager, knogler og små ensdannede barkstykker ud i kilden.

Tager vi atter frem i tid, registreres en voksende beboelse. For 3.700 år siden i bronzealderen ses spor efter en ard under en gravhøj. Det er bønder, der bor her, og mindst 8 gravhøje eller bronzealderhøje demonstrerer, at beboelsen har et vist omfang (*Ole Rømers Høj, Bavnehøj og Snubbekorsvej ses i dag*)²⁴⁶.

Er vi i området i jernalderen, vil vi se, hvorledes de fleste lægges i simple grave, mens de rige stadig udstyres med gravgaver²⁴⁷. Om beboelsen har været afbrudt i kortere eller længere tid, vides ikke, men landsbyen har nok fået navn efter år 0²⁴⁸, selv om den først optræder i de skriftlige kilder langt senere. I 1335 betegnes området som *Wrisløsa* og i 1388 som *Wrytøløsemagle*. På dette tidspunkt bemærker vi, at landsbyen har lagt sig

To af Vridsløsemagles smukke gamle huse. Det røde stråttækte hus (Ole Rømersvej 47) er fra 1850. Det gule hus med sort bindingsværk (Bartholinstræde 5) er fra 1827.

Foto: Jørgen Piil, 2024

fast, naturligt afgrænset mod øst af *Store Vejleå*, mod vest af *Hakkemose Grøft/Dybendal Grøft* og mod nord af *Porsemose*.

Vi noterer også bøndernes irritation over den tiltagende trafik mellem København og Roskilde. Den gamle Roskildevej fra 1200-tallet gennemskærer nemlig landsbyjordernes sydlige del og inddrager dermed lidt af landsbymarken. Stående foran Snubbekorsvej får vi fortalt sagnet om en dramatisk fødsel her i 1230. (*I dag er et nyt kors genrejst her. Læs om sagnet s. 40*).

Siden bliver den første *Roskilde Kro* anlagt ved landevejen sydøst for landsbyen (se s. 48). Vridsløsemagles beboere mærker dog normalt ikke noget til vejen i fredstid. Anderledes er det i ufredstider. Befinder vi os i Vridsløsemagle under Svenskekrigen i 1650'erne, vil vi se, at to svenske officerer ikke alene slår sig ned med deres hustruer på en af gårdene, men de plyndrer og nedbryder også nabogården Rørrendegård, så bonden til sidst må forlade den²⁴⁹. Hertil kommer, at andre svenskere på vej til København røver og afbrænder Roskilde Kro.

Vridsløsemagle er i slutningen af 1600-årene som de fleste af egnens landsbyer en middelstor landsby med 10 gårde og 5 jordløse huse²⁵⁰. Fæstebønderne driver i fællesskab landsbymarken i tovangsbrug. Når driften skal diskuteres, samles de 10 fæstebønder ved bystævnet på fortens²⁵¹.

Landsbyens fæstebønder og husmænd fæster under forskellige herremænd, og fæsteforholdet skifter op igennem tiden. Fra historien om Snubbekorsvej ved vi, at 2 af landsbyens gårde i 1200-tallet fæster under Bytteborg (*det senere Cathrineberg*), og at de i forbindelse med rejsningen af korset bliver skænket til Roskildebispens.

Ser vi på fæsteforholdene i 1700-tallet, hvor gårdenes antal er steget til 12, undres vi over, at kun 2 fæster under det nærliggende gods *Cathrineberg*, mens de resterende bønder fæster under godsejere fra København. Således fæster 4 under *Kronen*, 4 under *Københavns Universitet*, én under Vartov og én under familien *Bartholin*. Husmændenes fæsteforhold er også delt på forskellige herremænd.

Til venstre: Vridsløsemagle ca. 1905.

Ved indgangen til landsbyen blev man i begyndelsen af 1900-tallet mødt af dette smukke syn på Ole Rømers Vej 38-42. Høkeren, der har en lille forretning i nr. 42, tager her imod os.

Foto: Jørgen Piil, 2024

Til højre: Vridsløsemagle 2024

I dag er alle forretninger lukket, men vi bliver mødt af et lige så smukt syn ved indgangen til Vridsløsemagle på Ole Rømers Vej 38-42

Foto: Jørgen Piil, 2024

Nederst: En hest slukker sin tørst ved truget på Skovkildegård.

Foto: ca. 1905

Brødrene Bartholin er omkring år 1700 kommet til landsbyen. Det er universitetets fæstegårde, som udgør en del af Hans Bartholins gage, der bringer dem herud (se s. 53). Brødrene bygger i 1704 landstedet *Pilenborg* på universitetets jord. Efter at de har fået universitetets tilladelse til at bygge, mageskifter de sig til en fæstegård i udkanten af Vridsløsemagle. Deres svoger, Ole Rømer, anlægger også sit landobservatorium her (se s. 53). (*Hele tre gadenavne henviser i dag til disse personer og vidner således om, at landsbyen har været stolt af at huse dem.*)

Mens antallet af gårde kun øges med to op igennem 1700-tallet, vokser husenes antal til 24. Gårdene er dog langt fra lige store, idet *Stenagergård*, *Snubbekorsgård*, *Rørrendegård* og *Kroppedal* er store gårde på over 100 td. land, mens de resterende 8 gårde er mellemstore gårde på ca. 60 td. land.

I slutningen af 1700-tallet ophæves dyrkningsfællesskabet her som overalt i Danmark. Fæstebønderne i Vridsløsemagle får, som nogle af de første i kommunen, allerede i 1780 udskiftet jorden fra fællesskabet. Udskiftningen ligner umiddelbart en stjerneudskiftning, men ved nærmere eftersyn afsløres det, at kun 8 af landsbyens 12 gårde får mulighed for at ligge ved deres jordlod. De resterende 4 gårde får tildelt lodder uden for landsbyen. Modsat for eksempel Sengeløse bliver alle bønder i første omgang boende på deres gårde inde i landsbyen, undtagen bonden på *Kroppedal*, selv om 3 af dem nu får langt til marken.

Halvdelen af husmændene får i forbindelse med udskiftningen tildelt 1-3 td. land, og modsat fæstebønderne flytter de 10 ud til deres jord, der ligger spredt mellem de store gårdes jorder, mens kun 2 bliver boende i landsbyen. I et af husene har en *sadelmager* slået sig ned, i et andet en *tømrer*, mens resten bebos af daglejere²⁵². I en krans rundt om husene ligger de 11 gårde med 5 gårde mod nord og 6 mod syd.

Havde bønderne kunnet se bare et år frem i tiden, ville de have flyttet deres gårde ud, for mens landsbyen giver bonden en vis tryghed, er den tætte husrække en ren brandfælde. Året efter, den 5. maj 1781, udbryder der nemlig en voldsom brand i landsbyen. Branden har ikke kun fat i et hus, men i hele den sydlige og vestlige del af landsbyen. 6 gårde og 14 huse nedbrænder. Det er således en næsten udbrændt landsby, der nu står foran genopbygning²⁵³. Kun *Solagergård* og *Havelandgård* er så godt som intakte efter branden.

I 1830'erne bliver vi derfor mødt af en ny struktur, idet kun *Bakkegård* ses i den sydlige del af landsbyen, mens de andre gårde er væk. I stedet for at genopføre gårdene på deres gamle plads, vælger de fleste at flytte ud af landsbyen, selv om deres marker støder op til landsbyen. Ejerforholdet har også skiftet. 8 gårdmænd er blevet selvejere i 1797, mens de 4 gårde, som fæster under Københavns Universitet, stadig er fæstegårde ligesom de fleste af husene²⁵⁴.

Gårdenes og husenes antal er uændret²⁵⁵, mens antallet af håndværkere er øget. Vridsløsemagle er nu blevet en velassorteret landsby med 2 hjulmænd, 2 sadelmagere, én skomager, 2 skræddere, én tømrer og én smed.

Foruden håndværkere har sognet en skole. Byen skole ligger i bunden af *Bartholinstræde* og består af en skolestue på 4 fag, samt 3 små værelser til læreren og hans familie. Selv om der allerede i 1600-tallet har været knyttet en skolemester til landsbyen, får

Vridsløsemagle før branden i 1781

Vridsløsemagles gårde lå før 1781 som en krans omkring husene, der alle lå på forten.

1781 brændte den vestlige og den sydlige del af landsbyen. Her en rekonstruktion af, hvordan landsbyen så ud før branden.

Mod øst *Skovkildgård* (Matr. 7.) Herefter *Solagergård* (Matr. 8) og *Havelandgård* (Matr. 9), der begge overlevede branden. Dernæst *Stanghøjgård/Havrebjerggård* (Matr. 12), Matr. 10, og *Stenagergård* (Matr. 2).

Mod vest *Bakkegård* (Matr. 5), *Snubbekorsgård* (Matr. 3) og *Bavnegård* (Matr. 6).

Kort: Aage Sand

Vridsløsemagle 1814

12 gårde og 24 huse (2 gårde i landsbyen).

Kun *Solagergård* (Matr. 8) og *Havelandgård* (Matr. 9) lå i landsbyen i 1814, sammen med de gamle huse. Matrikelkort 1814.

Kortet er bearbejdet af Else Trier.

Vridsløsemagle først i 1827 en egentlig skole (*Bartholinstræde 13-15*). Kaster vi et blik ned i skoleprotokollen fra 1838, ses, at skolen dette år har 40 børn i 1. klasse og 28 børn i 2. klasse. Foran skolen ses gymnastikpladsen. Følger vi skolen frem i tid, erfarer vi, at det er på denne skole, at *Frederik Meisler*, der i 1849 stiller op til Folketinget (se s. 72-73), underviser fra 1841-1850.

Tager vi frem i tid, registrerer vi, at landsbyen kun undergår få ændringer i 1800-tallet. For det første har den nu også fået et fattighus²²⁶ (*Ole Rømers Vej 32*), ved siden af smedjen. For det andet skifter nogle af gårdene udseende, idet bønderne lader deres lerklinede gårde ombygge til gårde af sten. I landsbyen er et par høkere kommet til, da lovgivningen i 1850'erne åbner mulighed herfor. *Snedkeren* (*Bartholinstræde 2*) åbner således en høkerforretning, mens ejeren af huset *Ole Rømers Vej 42* står bag en anden. Hertil kommer, at *skolen i 1881* flytter op på *Stanghøjgård/Havrebjerggårds* gamle grund i landsbyen (*Ole Rømers Vej 45*, se s. 79).

Kommer vi en morgen i 1901 til Vridsløsemagle, ser vi de travle bønder på vej til Taastrup enten for at aflevere mælk til mejeriet eller sende den med toget til København. Op ad dagen vender bønderne tilbage, ofte belæsset med varer fra en af købmændene i Taastrup. Er det fredag, kører bryggeren fra Glostrup om formiddagen rundt i landsbyen og bageren fra Kildebrønne om eftermiddagen²⁵⁷. Går vi en tur rundt i landsbyen, bemærker vi straks, at vejene - *Ole Rømers Vej*, *Bartholinstræde* og *Pilenborgvej* - har en rektangulær form²⁵⁸ omkring de mange huse på landsbyens fællesareal, forten, og at forten har en svag hældning mod syd. Ved indgangen til landsbyen nyder vi synet af *skorstensfejerens hus* (*Ole Rømers Vej 47*). Ved siden af hører vi glade barnestemmer fra *skolen* (*Ole Rømers Vej 45*) og smedens taktfaste slag i nr. 42. Over for *smedjen* følger vi aktiviteterne på *Havelandgård* og *Solagergård* (*begge gårde er nedrevet i dag*). På modsatte side ser vi fattighuset i nr. 32. På hjørnet drejer vi ned ad *Bartholinstræde* og ser nu *Bakkegård* på højre hånd (*gården er siden flyttet ud*). På venstre hånd er en flok bønder samlet omkring *høkeren*. Foran os ligger den grønne forte. Ved *Pilenborgvej* ser vi over mod den gamle skole, der ligger til venstre, og nyder synet af de smukke huse²⁵⁹.

Op igennem 1900-tallet vender udviklingen sig umærkeligt. I 1925 bliver de store børn overført til den nye centralskole i Sengeløse, mens de små børn får lov til at fortsætte i forskolen til 1932. I 1930'erne omlægger enkelte bønder, her som andre steder, dele af jorden til gartneridrift²⁶⁰. I 1960'erne prøver *Solagergård* som noget helt nyt at udstykke jordarealer ved mosen til fritidshuse. Mens disse forandringer finder sted, har beboerne i 1950'erne genoplivet det gamle landsbylaug²⁶¹, som tager sig af fællesanliggender.

Den private købmænds problemer ligger dog uden for laugets rækkevidde. Selv om købmanden i 1940'erne er flyttet rundt om hjørnet (*Ole Rømers Vej 26*) for at ligge mere centralt, må han alligevel dreje nøglen om. Vridsløsemagle er nu uden nogen forretning. Kommer vi i dag til Vridsløsemagle, bemærker vi straks, at lugten af dyr mangler, da landsbyen i dag bebos af forstadsbeboere. Forten bærer også præg heraf, idet den fremstår som en velplejet, græsbevokset bypark med gynger, borde og bænke. Kunne vi se ind i husene, ville vi opdage, at 60 af landsbyens boliger i 2023 er blevet tilsluttet et termonet, en af de helt nye former for fjernvarme²⁶².

Udskiftningskort: Vridsløsemagle 1780

12 fæstebønder og 24 fæstehusmænd. 8 gårde stråler, som en stjerne, ud fra landsbyen, mens 4 gårde og 12 husmænd fik tildelt jord udenfor landsbyen. De 4 gårde var: *Kroppedal* (Matr. 11), *Havrebjerggård* (Matr. 12a)/*Stanghøjgård* (Matr. 12b), *Snubbekorsgården* (Matr. 3), *Det Bartholin-ske Gods* (Matr. 13). *Bavnegård* (Matr. 6) og *Skovkildgård* (Matr. 7), der fæstede under *Cathrineberg*, fik jorder, der stødte op til godset. *Solagergård* (Matr. 8) fæstede under *Vartov*. *Havelandgård* (Matr. 9), en gård med Matr. 10, *Kroppedal* (Matr. 11) og *Stanghøjgård/Havrebjerggård* (Matr. 12a-b), fæstede under *Kronen*. *Stenagergård* (Matr. 2), *Rørrendegård* (Matr. 4), *Bakkegård* (Matr. 5) og *Snubbekorsgården* (Matr. 3) fæstede under *Københavns Universitet*.

Herremændene eller lodsejerne fik her, som andre steder, samlet deres jorder ved udskiftningen, og det nærliggende gods fik tildelt de jorder, der stødte op til godsets hovedgårdsjord.

Ikke alle husmandslodder, der lå spredt ud over landsbymarken, er indtegnet på kortet.

Kort: Aage Sand

Vridsløsemagle er virkelig et besøg værd p.g.a. sine maleriske gamle huse. Man får en historisk guide gennem Vridsløsemagle ved at scanne den øverste QR-kode. Man kan også gå på historisk skattejagt gennem området ved at scanne den nederste QR-kode. Man kan også vælge at følge en Fortidsallè på Kroppedals Allé. Her kan man fokusere på oldtiden og lave en afstikker dels til et gammelt vikingehus, der er markeret med stolper i jorden, og dels til en kopi af en vikingebro, Haraldsbro. Man kan også lave en afstikker til Ole Rømers Landobservatorium og siden studere hans instrumenter på museet. Endelig kan man lade børnene tumle sig i den store naturforhindringsbane med Asgård, Midgård og Udgård.

Fra Vridsløsemagle følger vi nu den gamle kirkevej, der i dag hedder Ole Rømers Vej, til Sengeløse.

Naturforhindringsbane for børn, hvor de bl.a. kan besøge Asgård, Midgård og Udgård.
Foto: Jørgen Piil, 2024

Historisk Byvandring gennem Vridsløsemagle

En historisk byvandring gennem Vridsløsemagle, hvor du kan opleve Vridsløsemagles smukke gamle huse. Dertil kan du få et strejf af vikingetiden ved at gå på Haraldsbroen eller mellem stolperne på et af de gamle vikingehuse. Endelig kan du besøge Ole Rømers landobservatorie.

Historisk skattejagt gennem Vridsløsemagle

Vidste du

- at Kroppedal Museum ligger her?
- at vejen op til museet er en Historisk Fortidsallè fra istid til nutid med forskellige aktiviteter?
- at der er en stor naturforhindringsbane for børn?
- at du kan gå på en kopi af en vikingebro?
- at ruinen af Ole Rømers landobservatorium fra 1704 er afdækket og kan ses?
- at du kan se flere af Ole Rømers opfindelser på museet?

Modsatte side: **En kvinde på vej til**

